

staroslovenščina, v drugem je že bolj in v tretjem narbolj popačena. Več staroslovenskih spominkov je naznanjenih v *Institutiones Dobrowsk.* 1822, pa v predgovoru *Lexicon* l. sl. gosp. Dr. Miklosiča, 1850.

Glagoliško pismenstvo ima pa le dve dobi, staro in novo, ki se ločite po svojnosti pismen in jezika. Pismena obeh dob so znane iz Glagolita Klociana. Jezik perve dobe je enak cirilskemu pismenstvu tistega časa, druge dobe pa, ki se začne s 14. vekom, cirilskemu pisanju serbske izreke. Samo štirje glagoliški čini stare dobe so dozdej znani: a) Glagolita Klocian, b) Evangelii Asemanianovi, ki jih je Jožef Simon Asemanian 1736 v Jeruzalemu najdel in v Rim prinesel, kjer so zdaj v Vatikanu hranjeni, c) Pariške knjižnice tako imenovani *Abecenarium Bulgaricum*, ki ga Kopitar v svojem Glagolita popiše, in d) Evangelii, ki jih je Rusovski prof. Grigorovič na Sveti Gori „Athos“ dobil, pa so, kakor je slišati, žalibog zgubljeni. \*) — Ti skorej vse presežejo s svojim lepoglasjem in kratkostjo oblik, kakor vidimo iz otétega izgleda Dr. Miklosich sl. *Biblioth.* p. 262.

S cirilskimi pismeni in s pridjano letnico na starji spominki pri družih Slovanih so Ostromirovi nedeljski evangelii, ki jih je pisal Grigori Djakon knezu Ostromiru v Novgorodu leta 1056 in 1057. Slavni Remški evangelii, katerih drugi natis je v Pragi častiti Gospod Hanka s pridjanim Ostromirom oskerbel, so po njegovi terditvi tudi iz tega veka. Dalje je tudi iz 11. véka napis na Tmutarakan l. 1068 in dva Sbornika l. 1073 in 1076. V pisanji ima Ostromir vse potrebne razločke, ki se v Remškem zlo pogrešajo; ta clo nima terdega polglasnika, in ker sploh le mehki polglasnik postavlja, se po njem ne more vediti, kako vsako ime sklanjati . . . Od sosebne imenitnosti, ki jo ima Remški evangelii, nekdaž Sazavo-Emavskoje svétoje blagovéstvovanje — od Benediktinarskega v Praškem predmestji bivšega samostana tako — imenovan, je treba kaj več govoriti.

## Spomini na Dunaj in okolico.

Poznel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo :

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skušaš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prislovcu latinski: „*littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

11. dan avgusta. Elizabetini most. Dvórno óperno igrališče. Štefanova metropolitanska cerkev. Kdor se hoče

\*) Pozneje je slišati, da jih vender ima g. Grigorovič, in da mu jih hoče Ruska vlada za 400 zlatov odkupiti.

podati iz Wieden-skega okraja v znotranje mesto, mu je naj bližja pot čez Elizabetini most, ki je pozidan čez rečico „Wien“, in nosi imé sedanje naše presvitle cesarice. Da ta umetna stavba dela popolno čast svojemu visokemu imenu, lahko je uganiti in tudi verjeti; — lepšega mostú dosedaj nima Dunaj. Narejen ves iz rezanega kamna in naslonjen na dve enaki orjaški stopnji, ima vverstene v svojo krasno grodeljnasto stransko ograjo po vsaki strani štiri marmeljnaste kipe, ki stojijo na visokih kamnitih postamentih, ter nam kažejo podobe naslednjih zgodovinsko-znamenitih mož: Vojvoda Henrika Jasomirgotta („da mi Bog pomagaj“); vojv. Leopolda Veleslavnega (der Glorreiche); vojv. Rudolfa IV. Vtemelitelja; Rüdigerja pl. Starhemberga; škofa Kollonitza; grofa Nikolaja Salma; Jož. pl. Sonnenfelsa in Fischera pl. Erlacha. Ta most je bil dodelan popolnoma kot v god svitle cesarice Elizabete dne 19. novembra l. 1867., in menda ne gre noben ptujec mimo, da bi ga pazljivo ne pregledal. —

Prišedši čez ta most smo v široki „koroški cesti“ („verlängerte Kärntnerstrasse“). Palača se vzdiguje tu pri palači; naj bolj pa nas zanima v versti visocih poslopij k levi prosto stoječe velikansko dvorno operno igrališče (Operntheater), ki je ravno kar (l. 1869.) dodelano in javnim namenom izročeno. Zloga te orjaške sgrade ni lahko imenovati; neka smes romanska in bizatinska je. Osnova kaže s svojimi prostornimi hodišči pri tleh, na katere se naslanjajo nadstropja, da vračujejo se stavbeni umetniki naših dni nekako zopet nazaj v stare čase; da pa zidarska izpeljava vstreza tirjavam nove dobe, razumé se samo po sebi. Že samo imeni „dvorno igrališče“, in „Dunaj“ ste nam pórok za to.\*)

Naprej od tega velikanskega poslopja se koroška cesta kmali zoži, in pokaže nam zdajci, kakoršno je bilo staro znotranje dunajsko mesto. Solnčni žarki obsevajo menda le opoldne tla tesnih in ozkih ulic; visoka poslopja ob straneh ne dopuščajo drugače; tudi tiho govoriti se po teh prostorih ne dá, zakaj neprestano divje naglo dérdranje kočij, omnibusov, in drugoverstnih vozóv dela taki ropot, da ni izreči. Posebno pozornemu pa je biti človeku, ter gledati mora nazaj in naprej ondi, kjer se prekrizavajo ulice; zakaj pogosto prihitijo iz njih vozači z tako silno hitrostjo, da je le čudo, da vsaki trenutek koga ne povozijo. Čuje se dan na dan od takih nesreč.

Konec koroške ceste dospè se na Štefanski terg, sred katerega stoji staroslavna metropolitanska Štefanova cerkev. Moti se ven-

\*) L. 1869. je bilo v znotranje prostore tega poslopja priti še kaj težko; vsaj meni se to ni bilo usrečilo. Pervikrat, ko se je igralo v tem gledališču, so oni, ki se hotli noter priti, že prve popoldanske ure jeli nekako oblegati vhode; pred začetkom predstave pa celo ni bilo varno hoditi blizu, komur je bilo drago zdravje svojih reber. Zdaj je morebiti že kaj drugače. Pisavec.

dar, kdor si misli ta terg Bog si ga vedi kake obširnosti in prostornosti. Enako ulicam notranjega mesta je tudi ta močno omejen, ter nosi z stolnico vred značaj sivega starinstva. Že pred l. 1144. stala je na tem mestu mala katoliška cerkvice. Imenovanega leta je vojvoda Henrik s priimkom „Da mi Bog pomagaj“ postavil temelj sedanjemu svetišču, katero je bilo s časom po mnogih prizidavah povečano, in nekaj v 15. veku, nekaj pa še le poslednja leta dokončano. Dolgost tega velikanskega in veličastnega hrama božjega znaša 57, širjava 37, višava pa nad 14 sežnjev. Veliki zvonik Štefanov slovi zarad visokosti — meri nad 72 sežnjev — na dalječ in široko, je pa tudi preumetnega dela, ter čez in čez, t. j. od temelja do temena sestavljen iz stebričevja rezanega kamna. Nahaja se na južni strani cerkve. Vsled piramidne oblike mu strehe treba ni; za odtok mokrote pa je tako umetno poskerbljene, da je nikoder več ne zaostaja. Pomerjen je bil temu velikemu tudi na severni strani cerkve enaki tovariš; povzdignil se je bil že tudi precej visoko od tal, a berž ko ne so silni stroški ostavili njegovo daljno izpeljavo, kar je pač škoda. Poleg ravno omenjenega dodelanega velikega zvonika se nahajata ob čelu cerkve, kjer je glavni, pa le redkokdaj odpertih vhod, še dva druga manjša, tako imenovana „paganska stolpa“ (Heidenthürme). Visoka sta po 202 čevlja; vender se njuni poklofučeni strehi z ostalo stavbo ne vjemate ravno posebno dobro. Cerkvena streha je pokrita z mnogobarvnimi, menda pocinjenimi opekami (kakor je blizu pocinjeno na zeleno, rumeno, belo in enako našo pomizno orodje: krožniki, sklede, piskri itd.) Na eni strani je sestavljen iz tacihi opek po celi strešni visokosti velikanski cesarski gerb: avstrijski orel; na drugi strani pa so viditi druge raznoverstno pisane podobe. Poleg mnogega gotiškega stebrovja je v vnanje cerkvene stene vzdano od sile kamnitih grobnih spominkov in drugih svetih podob; med njimi je viditi tudi kip sv. Janeza Kapistrana, in leca, raz katere je imenovani svetnik oznanoval besedo božjo. Sploh ima radovedni obiskovalec že od zunaj tega ogromnega svetišča, ako ga obhodi okrog in krog, dovolj znamenitega in občudevanja vrednega; ako pa stopi v njegove znotranje prostore, se vé, da se mu pokaže tù zopet obilnost novih predmetov, ki zavzemajo vso pazljivost in vidoželjnost njegovo. 18 orjaških stebrov razdeluje veličastno svetišče v tri ladije, ter podslanja s svojo močjo visoke oboke. Presvetišče in taistemu vstrie stojéči kapeli ločeni so od cerkvene ladije z visokim železnim omrežjem, ter se dajo tudi zapreti. Visoka okna iz krasno barvane steklenine starinskega dela obdajajo veliki altar; pa tudi stekleninske slikarije novejšé dobe se tù vidijo; zlasti se odlikuje ono okno v vstriečni kapeli poleg velikega altarja na epistelski strani, ki so ga bili Dunajčani napraviti dali v zahvalni spomin za ozdravljenje njihovega bivšega ljubljenege žu-

pana Zelinka-ta. Ostala mnogoštevilna visoka okna sestavljena so večidel iz navadne bele steklenine, zato je pa cerkev tudi kot za gotiško svetišče vkljub začrnelih stén še nekako dovolj svetla. — Altarjev se šteje 38; le škoda je, da so med njimi tudi nekateri, katerih podoba se nikakor ne strinja z obliko cerkvene stavbe. Res se je čuditi, da se celó na Dunaji, ki je vendar tako rekoč sedež vseh umetnij, na kaj takega ni bolj pazilo.

Orgelj ima cerkev dvojje. Koliko spremenov štejejo one, ki stojé na glavnem koru, ne vem povedati; po obširnosti omare more jih prav veliko biti. (So pa oni cerkvi menda le za kinč; zakaj bil sem tū skoro vse večje praznike, med drugimi na Veliki Šmaren in cesarjev rojstni dan, ko je maševal kardinal Rauscher sam, pri božji službi, pa nobenkrat niso igrali na nje.) Druge male orglje se nahajajo na levem stranskem koru v presvetišču blizu velikega altarja; a za ogromno cerkev imajo vse preubožen, skoraj da bi djal nekako otročji glas. Še pogostni in obilni „cigu migu“ jih le slabo podpéra.

Kakor vnanje, kažejo tudi znotranje cerkvene stene dovolj kamnitih grobnih spominkov. Le enega naj vzamem v misel, namreč slavnega vojskovodja in zmagovalca Turčinov princa Evgena Savojskega, katerega ime pozná tudi naš slovenski narod, ter poslavljuje ga v neki stari pesmi svoji.

Konečno naj še omenim, da se pod Štefanovo cerkevjo nahajajo velikanske katakombe, ki se baje v treh eden nad drugim postavljenih nadstropjih raztezajo dalječ okrog na vse strani. Na tisoč kostnjakov napolnuje nek te podzemeljske prostore, in ako bi jih človek hotel prehoditi, potreboval bi v to več ur. Kdor želji, more lahko priti tudi v to smerti posvečeno tamno domovje; — mene vkljub velike vidoželjnosti vendar ni mikalo tje, ampak rajše sem verjel zagotovljenju, da so vsi, ki so te katakombe obiskali, komaj čakali, da jim je bilo zopet dano, gledati svet belega dneva.

## Berzobjav ali telegraf.

(Po govoru g. Zora.)

Večstransko sem čul željo od svojih znancev, da bi radi videli brzojaviti in izvedeti, kako se ta stvar prav za prav vrši. Se vé da ste že o tem veliko brali ali vsaj čuli, pa menim, da jih ni veliko, kateri so tudi videli, kako se brzojavlja v praksi. Zato mislim, da bode, ako ne vsem, vendar večini čestite gospode zanimivo videti, praktično izvedeno, kar so se teoretično učili ali so brali. Hočem vam torej govoriti o